

AFYON KOCATEPE HUKUK FAKÜLTESİ

MEDENİ USUL HUKUKU DERSİ

PRATİK ÇALIŞMASI-I

14.03.2017

OLAY-I

Bahattin Fenerbahçe futbol takımının UEFA Avrupa Ligi maçlarını daha büyük ve kaliteli bir TV ekranında izlemek için beyaz eşya ticareti ile uğraşan arkadaşı Abdullah'tan 10.000 Türk Lirası karşılığında bir adet LCD televizyon satın almış ve borcunu 10 ay boyunca aylık 1.000 TL taksit olarak ödeyebileceğini ifade etmiştir. Abdullah, taksitle satışa ilişkin kayıtları tuttuğu deftere bu satışı kayıt etmiştir. Bahattin Fenerbahçe futbol takımının grup maçları boyunca 5.000 TL ödeme yapmıştır. Fakat Fenerbahçe futbol takımının bir üst turda elenmesine sinirlenen Bahattin, aylık 1.000 TL taksitli borcunu kalan 5 ay boyunca ödemeyince Abdullah, geriye kalan alacağı için Bahattin'e karşı dava açmıştır.

SORULAR

1-) Abdullah, bu davada alacağını hangi delil veya delillerle ispat etmelidir?

Bir hakkın doğumu, düşürülmesi, devri, değiştirilmesi, yenilenmesi, ertelenmesi, ikrarı ve itfası amacıyla yapılan hukuki işlemlerin, yapıldıkları zamanki miktar ve değerleri 2.500 Türk Lirasını geçtiği takdirde senetle ispat olunması gerekir (m. 200/1). Olayda da (A)'nın alacağı bu miktarı geçtiği için senetle (kesin delillerle) ispatlanmalıdır.

2-) Bahattin, davada "Abdullah'tan 10.000 TL'ye bir LCD TV aldım ve bedelini de ödedim" şeklinde savunmada bulunuyor. Bu durumda ispat yükü kime düşer? Neden?

Davalı Bahattin'in, "Abdullah'tan 10.000 TL'ye bir LCD TV aldım ve bedelini de ödedim" beyanıyla bir ikrarda bulunmaktadır. İkrar, Bahattin'in Abdullah'tan 10.000 TL'ye bir TV satın aldığı konusundadır. Bahattin'in bu ikrara eklediği vakıa ise ödeme vakıasıdır. İkrar olunan vakıa ile ikrara eklenen vakıa arasında doğal bir bağlantı vardır. Yani, ikrara eklenen vakıa (ödeme) ikrar olunan vakıanın (mal satın alma) doğal bir sonucudur. Bu nedenle bu tür ikrara **bağlantılı bileşik ikrar** denir.

Bağlantılı bileşik ikrarda ispat yükünün hangi tarafa düşeceği sorusunun cevabı bu ikrarın bölünüp bölünmeyeceği konusunda varılacak sonuca bağlıdır.

Doktrinde, genellikle bağlantılı bileşik ikrarın bölünemeyeceği, dolayısıyla böyle bir ikrara rağmen ispat yükünün davacıda olduğu görüşü benimsenmektedir. Yani, davacı Abdullah'ın davalı Bahattin'in 10.000 TL'yi ödemediğini ispat etmelidir.

Buna karşın Yargıtay, bağlantılı bileşik ikrarın bölünebileceği görüşündedir. Yargıtay'a göre, davalı Bahattin'in, davacı Abdullah'tan 10.000 TL'ye TV aldığını ikrar ettiğine göre 10.000 TL'yi ödediği iddiasını ispat etmelidir.

Oysa, bu davada davalı Bahattin, malın bedelinin peşin ödeneceği kuralına yani normal duruma dayanmaktadır (TBK 207/2). Bedelin ödenmediğini iddia eden davacı Abdullah ise

normal durumun aksini (satışın peşin para ile yapılmadığını) iddia etmektedir. Bu nedenle, ispat yükü normal durumun aksini iddia eden Abdullah'a düşer.

- 3-) a.) **Bahattin, kendisine karşı açılan davada, benden istenilen “bu 5.000 TL’yi ödedim” diyerek buna ilişkin makbuz mahkemeye sunmuş olsun. Mahkeme tarafından yapılan incelemede, Bahattin’in verdiği makbuzun başka bir borca ilişkin olduğu anlaşılmış olursa ispat yükü konusunda ikinci soruda verilen cevap değişir mi? Neden?**

İspat yükü davacı Abdullah'ta olmasına rağmen, Bahattin'in 5.000 TL'yi ödediğini ilişkin mahkemeye bir makbuz sunması “karşı delil” sunarak “karşı ispat” faaliyeti gerçekleştirmesidir (m. 191). Buna göre, ispat yükü kendisinde olmayan taraf karşı delil göstermekle ispat yükünü kendi üzerine almış sayılmaz. Bu nedenle, ispat yükü Abdullah'ta kalmaya devam edecektir. Yani, ispat yükünün Abdullah'ta olduğuna ilişkin ikinci soruda verilen cevap değişmeyecektir.

- b.) **Abdullah bu alacağı için, taksitle satış yaptığı müşterilerini gösteren defterdeki Bahattin ile ilgili kayda dayanabilir mi? Bu defterdeki kaydın altında Bahattin'in imzası olsaydı cevabımız değişir miydi?**

Abdullah'ın kendi tuttuğu defterdeki kayıtları, senet veya delil başlangıcı olarak değerlendirilemez. Çünkü, Bahattin veya temsilcisi tarafından verilen veya gönderilen bir belge yoktur. Aksine Abdullah, kendi düzenlediği bir belgeye dayanmaktadır. Bir kimsenin kendi düzenlediği belgeyi kendi lehine delil olarak kullanması mümkün değildir. Ayrıca, bu defter teknik olarak ticari defter de olmadığından sahibi lehine delil olmaz.

Defterdeki kaydın altında Bahattin'in imzası bulunsaydı, kaydın niteliğine göre Bahattin'in borçlandığı anlaşılıyorsa bu belgeyi senet olarak kabul etmek gerekirdi. Bununla birlikte, senetle ispatı istenen hukuki işlem hakkında açıklık olması gerekirdi.

- 4-) **Bahattin, açılan bu davada hiç savunmada bulunmazsa ispat yükü söz konusu olur mu? Olursa kime düşer? Hangi delillere başvurulabilir?**

Davalı Bahattin, davaya cevap süresi içinde cevap dilekçesi vererek savunmada bulunmazsa davayı, yani davacının davasını dayandırdığı vakıaların tamamını inkâr etmiş sayılır (m. 128).

İnkâr edilmiş sayılan vakıaların ispatına ihtiyaç olduğu için, ispat yükü bu durumda da söz konusu olacaktır; ispat yükünün kime düştüğünün belirlenmesinde kural olarak, bir farklılık olmayacaktır.

Süresinde cevap dilekçesi vermediği için davayı inkâr etmiş sayılan davalı, davacının dava dilekçesinde davasını dayandırdığı vakıaların doğru olmadığı konusunda, m. 191 hükmü uyarınca, karşı delil gösterebilecek, davacının iddiasının doğru olmadığını bu delillerle ispat edebilecektir.

Davalı Bahattin tarafından karşı delil gösterilmesi halinde mahkeme, davacı Abdullah iddiasının doğru olup olmadığına, davacı Abdullah'ın gösterdiği delillerle davalı Bahattin'e karşı delillerini birlikte değerlendirerek karar verecektir.

İspat yükü kendisinde olan taraf gibi karşı delil gösteren diğer taraf da, Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda gösterilen kesin delillere (senet, yemin, kesin hüküm) ve kanunun izin verdiği

hallerde takdiri delillerle (keşif, bilirkişi, tanık, uzman görüşü) kanunda düzenlenmemiş diğer delillere başvurabilecektir.

5-) a.) **Abdullah, Bahattin'in kendisine yazdığı bir mektupta 10.000 TL bedelli TV borcundan geriye kalan 5.000 TL borcunu ödeyemediğinden söz ettiği mektubu, mahkemeye verse bu mektup iddiasını ispat için yeterli olur mu? Ya da Bahattin, Abdullah'ın borcunu ödediği için kendisine teşekkür ettiği mektubu mahkemeye sunarsa ne olur?**

- Davacı Abdullah'ın iddiasını ispat için, davalı Bahattin'in kendisine yazdığı ve kalan 5.000 TL borcunu ödeyemediğinden söz eden mektubu delil olarak mahkemeye sunması halinde, bu mektup iddiasını ispat için tek başına yeterli olmaz. Bu mektup, HMK m. 202 anlamında delil başlangıcı olarak kabul edilebilir. Çünkü, bu yazılı belge (mektup), varlığı iddia edilen hukuki işlemi yani bir LCD TV satım sözleşmesini ve satımın peşin parayla yapılmadığını, tam olarak ispata elverişli değildir; ancak o işlemin yapıldığına ilişkin belirtiler taşımaktadır. Özellikle mektupta davalı Bahattin'in imzasının bulunmaması halinde, bu mektup yalnızca, söz konusu işlemin varlığını muhtemel gösteren bir belge olarak kabul edilecektir.

Bu durumda Kanun (m. 202/1), delil başlangıcına dayanan tarafa dava konusu hukuki işlem hakkında tanık dinletme hakkı vermektedir. Buna göre, delil başlangıcı senetle ispat zorunluluğuna ilişkin m. 200'deki 2.500 TL'lik ana kuralın istisnalarından birini oluşturur.

Hâkim, delil başlangıcının varlığı nedeniyle dinlediği tanıkların ifadeleriyle bir karar verecektir. Bu konuda kanaatini oluşturamayan hâkimin re'sen yemin teklif etme olanağı yoktur; ancak hâkim, ispat yükünü taşıyan tarafın dilekçesinde yemine başvuracağını belirtmesi (m. 227/1) kaydıyla karşı tarafa yemin teklif etme hakkı olduğunu hatırlatabilir. İspat yükü taşıyan taraf, karşı tarafa yemin teklif ederse hâkim, bunun sonucuna göre (m. 229; m. 230) karar verecektir. Yemin teklifi söz konusu olmazsa ve hâkim, tanık beyanlarıyla kanaatini oluşturamazsa ispat yükünü (m. 190) taşıyan davacı Abdullah aleyhine karar verecektir (m. 198).

- Abdullah'ın borcunu ödediği için teşekkür ettiğine dair mahkemeye sunduğu mektup, bir tesadüfi senettir. Mektubun altında imza olup olmadığına göre değerlendirilmelidir. Altında imza varsa senet hükmündedir; imza olmasa bile Abdullah'ın elinden çıkmış, yani onun yazısını içeriyorsa, bu durumda kimden sadır olduğu tespit edilebilir ve delil başlangıcı olmanın diğer iki koşulu varsa delil başlangıcı sayılabilir.

b.) **Abdullah alacağını ispat etmek için ibraz ettiği senet altındaki imzayı Bahattin inkâr ederse, bunun sonucu ne olur? Bahattin senedin sahteliği konusunda, Abdullah'a yemin teklif edebilir mi?**

İmza inkârı bir sahtelik iddiasıdır. Bu durumda, mahkemenin araştırma yaparak senetteki imzanın gerçekten Bahattin'e ait olup olmadığını tespit etmesi (m. 208-214) ve senetteki imzanın Bahattin'e ait olduğu anlaşılıncaya kadar senedin delil olarak kullanılmaması (m. 209) gerekir.

İmza inkârı üzerine mahkemenin imzanın sahte olup olmadığı konusunda kendiliğinden araştırma yapması gerekir. Bu inceleme HMK m. 211'e göre yapılır.

Hâkim, öncelikle yazı veya imzayı inkâr eden tarafı isticvap eder (m. 169). İmzayı inkâr eden taraf, usulüne uygun olarak çağrıldığı isticvap duruşmasına gelmezse senetteki imzayı ikrar etmiş sayılır (m. 171). İmzayı inkâr eden taraf, çağrıldığı duruşmaya gelirse, inkâr edilen imza veya yazı hakkında açıklama yapması istenir. Bu isticvap işlemi sonunda hâkim bir kanaat edinebilirse kararını verebilir. Ancak bu aşamada karar verilmesi ihtimalinin uygulamada ortaya çıkması çok zordur.

Eğer hâkim isticvap sonunda bir kanaat edinmemişse isticvap daveti üzerine mahkemeye gelen imza veya yazıyı inkâr eden kişiye, mahkeme huzurunda yazı yazdırıp imza attırmak suretiyle elde ettiği belgeleri ve diğer delilleri değerlendirir. Eğer hâkim, ilk bakışta imzanın o kişiye ait olduğunu tespit edebiliyorsa, sahtelik konusunda başka bir incelemeye gerek duymuyorsa, gerekçesini açıkça belirtmek suretiyle senedin sahteliği hakkında bir karar verir (m. 211/1-a).

Hâkim, yine bir kanaate varamazsa özellikle inkâr edilen imza kolaylıkla taklit edilebilen bir imza ise ve yaptığı karşılaştırmadan bir sonuca varamamışsa bilirkişi incelemesine karar verir. Bilirkişi inceleme için gerek görürse kendi huzurunda tarafın yeniden yazı yazması veya imza atmasını mahkemeden talep edebilir (m. 211/1-b).

Sahtelik konusunda yemin teklif edilemez. Çünkü yemin edecek taraf bakımından kendisi aleyhine suç teşkil edebilecek hususlarda yemin teklif olunamaz (m. 226/1-c).

c.) Bahattin, Abdullah'ın dayandığı senedin altındaki imzayı şaka olsun diye attığını, ancak Abdullah'ın daha sonra kendisine kızdığı için, üstünü doldurup dava açtığını ileri sürmüş olsa, bu konuda imzayı attığı sırada orada bulunan arkadaşları Selim'i de tanık gösterse, Hâkim Selim'i tanık olarak dinlemeli midir?

Senedin altına şaka olsun diye atılan imza, beyaza (boşa) atılan imzadır. Kural olarak, beyaza (boşa) atılan imzada da, Bahattin'in borçlu olmadığını ispatı ancak senetle mümkündür (m. 201). Fakat olayda kişinin iradesinin yöneldiği amaç dışında bir durum söz konusudur. Bu sebeple tanıkla ispatın mümkün olabilmesi tartışılabilir. Bununla birlikte bu tür hata iddialarının ispat edilmesinde (m. 203/1-ç) çok titiz davranmak, makul ve objektif sebeplerin varlığını aramak gerekir. Özellikle bir belge altı şaka olsun diye imzalanarak karşı tarafa verilmişse, bu davranış taraflar arasındaki güven ilişkisinden kaynaklanmaktadır. Bu şekilde davranan kimse, riskine de katlanmalıdır. Çünkü güvene dayanarak bu tür bir imza atan kişi, güvendiği kişinin bunun üstünü farklı şekilde doldurabileceğini bilebilecek durumdadır. Ancak, taraflardan bir karşı tarafı hataya düşürerek veya hile ile böyle bir imza attırılmışsa bu takdirde hata ve hilenin tanıkla ispatına imkân tanımak gerekir (m. 203/1-ç).

d.) Abdullah ile Bahattin, senedi düzenlerken önce 7.000 TL yazmışlar, daha sonra 3.000 TL'nin unutulduğunu fark ederek bu miktarı senedin alt tarafına eklemişlerdir. Davada Bahattin, 3.000 TL'nin kendi iradesi dışında sonradan eklendiğini ileri sürmüş olsa, bunun sonucu ne olur?

Senetteki çıkıntı, kazıntı veya silinti ayrıca onanmamışsa, inkâr halinde göz önünde tutulmaz. Bu tür çıkıntı, kazıntı veya silinti mahkemece senedin geçerliliğine ve anlamına etkili olacak nitelikte görülürse, senet kısmen veya tamamen hükümsüz sayılabilir (m. 207). Ancak, olayımızda sadece daha sonra ilave edilen kısmın geçersiz sayılması gerekir. Çünkü sonradan imzalanmadan eklenen kısım senedin tamamını etkiler nitelikte değildir.

6-) a.) Bahattin borcunu ödediğine ilişkin Abdullah'tan aldığı belgenin evinde çıkan yangın sonucu yok olduğunu, ancak ödemeyi tanıklarla ispat edebileceğini söylese Hâkim bu talebi kabul etmeli midir?

Bir senedin sahibi elinde beklenmeyen bir olay veya zorlayıcı bir nedenle yahut usulüne göre teslim edilen bir memur elinde veya noterlikte herhangi bir şekilde kaybolduğu kanısını kuvvetlendirecek delil veya emarelerin bulunması hâlinde hukuki işlem hakkında tanık dinlenebilir (m. 203/1-e). Bu maddeye göre, öncelikle senedin evde çıkan yangın sonucu yok olduğu konusunda hâkimde kanaat uyandırılmalı, sonra senedin içeriği hakkında tanık dinlenmelidir.

b.) Bahattin borcunu ödediğini ve Abdullah'ın elindeki senedin arkasında, borcunu ödediğini belirten kaydın bulunduğunu ileri sürmüş ve A'nın bu senedi mahkemeye ibraz etmesini istemiştir. Abdullah bu senedi mahkemeye ibraz etmek zorunda mıdır? İbraz etmesinin veya etmemesinin sonucu nedir?

Abdullah, elinde bulunan senedi mahkemeye vermek zorundadır (m. 219/1). Ancak, bu konuda bir ayırım yapmak gerekir.

- İbrazı istenilen belgenin, ileri sürülen hususun ispatı için zorunlu ve bu isteğin kanuna uygun olduğuna mahkemece kanaat getirildiği ve karşı taraf da bu belgenin elinde olduğunu ikrar ettiği veya ileri sürülen talep üzerine sükut ettiği yahut belgenin var olduğu resmi bir kayıtle anlaşıldığı veya başka bir belgede ikrar olunduğu takdirde, mahkeme bu belgenin ibrazı için kesin bir süre verir (m. 220/1).
- Mahkeme tarafından, ibrazı istenen belgenin elinde bulunduğunu inkâr eden tarafa, böyle bir belgenin elinde bulunmadığına, özenle aradığı hâlde bulamadığına ve nerede olduğunu da bilmediğine ilişkin yemin teklif edilir (m. 220/2).

Sonuç olarak, belgeyi ibraz etmesine karar verilen taraf, kendisine verilen sürede belgeyi ibraz etmez ve aynı sürede, delilleriyle birlikte ibraz etmemesi hakkında kabul edilebilir bir mazeret göstermez ya da belgenin elinde bulunduğunu inkâr eder ve teklif edilen yemini kabul veya icra etmezse, mahkeme, duruma göre belgenin içeriği konusunda diğer tarafın beyanını kabul edebilir (m. 220/3).

7-) Abdullah iddiasını başka delillerle ispat edememiştir.

a.) Son olarak Bahattin'e yemin teklif edebilir mi? Bu durumda hâkimin yemin teklif etmesi mümkün müdür?

İddiasını başka delillerle ispat edemeyen Bahattin, son çare olarak yemin teklif edebilir. Olayımız bakımından kesin delille ispatı gereken bir durum söz konusu olduğundan, yemin de bir kesin delil olduğu için, iddiasını başka delillerle ispat edemeyen Abdullah, Bahattin'e yemin teklif edebilecektir (m. 227).

Hâkimin re'sen teklif etmesi mümkün değildir. Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda hâkimin re'sen yemin teklif etmesine ilişkin bir düzenleme bulunmamaktadır.

b.) Bahattin yemin edeceği duruşmaya gelmez ise ne olur?

Yemin teklif edilen kimse duruşmada bizzat hazır bulunmadığı takdirde, kendisine yemin için bir davetiye çıkarılır. Yemin davetiyesine, yemine konu hususlar hakkında sorulacak sorular

ile geçerli bir zr olmaksızın yemin için tayin olunan gün ve saatte mahkemeye bizzat gelmediği veya gelip de yemini iade etmediği yahut yemini eda etmekten kaçındığı takdirde, yemin konusu vakıaları ikrar etmiş sayılacağı yazılır (m. 228). Yemin için davet edilen kimse, tayin edilen gün ve saatte mahkemede geçerli bir zr olmaksızın bizzat hazır bulunmaz yahut hazır bulunup da yemini iade etmez ya da yemini eda etmekten kaçınırsa yemin konusu vakıaları ikrar etmiş sayılır (m. 229). Bahattin yemin için çağrıldığı duruşmaya gelmezse (geçerli bir zr olmadan), yeminden kaınmış sayılır ve yemin edeceği vakıaları ikrar etmiş sayılır.